УДК 517.1:519.6

РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ОДНОРІДНОСТІ БАГАТОВИМІРНИХ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ

В.М. Григорян, магістрант
Київський національний університет технологій та дизайну
Н.Г. Сивун, магістрант
Київський національний університет технологій та дизайну
С.М. Краснитський, д. ф.-м. н., професор
Київський національний університет технологій та дизайну

Ключові слова: аномальні вибіркові дані векторного типу, матриці коваріацій, перевірка гіпотез про відсутність аномальності.

Сучасне програмне забезпечення, зокрема, реалізоване у виді комплексів прикладних статистичних програм, значну увагу приділяє питанням оцінювання параметрів і перевірки статистичних гіпотез у випадку вибіркових даних числового характеру. При цьому алгоритми аналогічних дій для векторних (багатовимірних) даних представлені у названих джерелах значно менш повно, і досить часто без належних роз'яснень з приводу використання можливостей, що мають місце. Зважуючи на сказане, автори статті розробили комп'ютерну програму, що розв'язує наступні задачі.

1) **Перевірка наявності аномальних векторних даних у даній вибірці**

Зазначена процедура заснована на обчислені так званої *вибіркової відстані Махаланобіса* D^2, явний вираз якої дається формулою (див., напр., [1,2]): $D^2 = (\boldsymbol{x} - \overline{\boldsymbol{x}})'\boldsymbol{S}^{-1}(\boldsymbol{x} - \overline{\boldsymbol{x}})$, в якій

$$\overline{\boldsymbol{x}} = \frac{1}{k}\sum_{i=1}^{k} \boldsymbol{x}_i, \qquad \boldsymbol{S} = \frac{1}{k-1}\sum_{i=1}^{k}(\boldsymbol{x}_i - \overline{\boldsymbol{x}})(\boldsymbol{x}_i - \overline{\boldsymbol{x}})'$$

$\boldsymbol{x}_i, i = 1, \dots, k$ — векторні вибіркові дані розмірності *p*, вже перевірені на наявність аномалій, $\boldsymbol{x}$ — вектор, що перевіряється, штрих — знак транспонування.. У випадку відсутності аномалій статистика $F = \frac{(k-p)k}{(k^2-1)p} D^2$ має розподіл Фішера $F_{p,k-p}$. При заданому α гіпотеза про аномальність $\boldsymbol{x}$ приймається при перевищенні статистикою F квантиля рівня 1 – α зазначеного розподілу. Підкреслимо, що програма обчислює такі квантилі, і звертатися до додаткового забезпечення чи до статистичних таблиць немає потреби.

2) Перевірка гіпотези про співпадіння коваріаційних матриць

Нехай одержано k незалежних вибірок об'ємів $n_{1,}$ $n_2, \dots, n_k$ з p-вимірних нормальних сукупностей з середніми $\mu_1, \mu_2, \dots, \mu_k$ і коваріаційними матрицями $\sum_1, \sum_2, \dots, \sum_k$ відповідно. Для багатьох статистичних процедур, зокрема для виконання дій дисперсійного аналізу, важливо знати, чи виконується гіпотеза $H_0: \sum_1 = \sum_2 = \dots = \boldsymbol{S}$. З цього приводу розроблена програма реалізує дії одного узагальненням критерію Бартлетта [2], заснованого на статистиці перевірки M, вираз якої є наступним: $M = (n-k)\ln|S_U| - \sum_{i=1}^{k}(n_i - 1)\ln|S_{U_i}|$, $\sum_{i=1}^{k} n_i = n$,

де S_{U_i} — незміщена оцінка коваріаційної матриці S_i, що побудована за i-ю

$$S_U = \frac{1}{n-k} \cdot \sum_{i=1}^{k}(n_i - 1)S_{U_i}.$$

вибіркою,

Гіпотеза H_0 відкидається при великих значеннях статистики M. В силу того, що нульовий розподіл статистики M при справедливості гіпотези H_0 є досить складним, він апроксимується F-розподілом, заснованим на співвідношенні

$$Mb^{-1} \cong F_{v_1, v_2},$$

В якому $v_1 = \frac{(k-1)p(p+1)}{2}$, $v_2 = \frac{v_1 + 2}{A_2 - A_1^2}$, $b = \frac{v_1}{1 - A_1 - v_1/v_2}$,

$$A_1 = \frac{2p^2 + 3p - 1}{6(k-1)(p+1)}\left(\sum_{i=1}^{k}\frac{1}{n_i - 1} - \frac{1}{n-k}\right), A_2 = \frac{(p-1)(p+2)}{6(k-1)}\left(\sum_{i=1}^{k}\frac{1}{(n_i-1)^2} - \frac{1}{(n-k)^2}\right)$$

Список використаних джерел

1. Афифи А., Эйзен С. Статистический анализ — М.: Мир, 1982 — 488 с.

2. Мардиа К. Таблицы F-распределения — / Мардиа К., Земроч З. М.: Наука, 1984 — 254 с.